Empatiataitoja mediakasvatuksen keinoin

Materiaalin ovat yhteistyössä toteuttaneet:
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Mediakasvatuskeskus Metka, Mediakasvatusseura, Suomen PEN, Yle Oppiminen, Yle Uutisluokka

Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija. Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien tietojen käytöstä.

Mediataitoviikko

Euroopan unionin osittain rahoittama
Verkkojen Eurooppa -väline

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

Pullopostia mediameressä
Empatiataitoja mediakasvatuksen keinoin

Miten media ja empatia liittyvät toisiinsa? Lisääkö media yksinäisyyttä vai yhteisöllisyyttä? Voiko median avulla lisätä ihmisten välistä ymmärrystä?

Pullopostia mediameressä tarkastelee mediaa erityisesti tiedonsaannin, kuuntelun, vuorovaikutuksen, itseilmaisun ja vaikuttamisen näkökulmista. Läpileikkaavina teemoina ovat laaja-alaisten empatiataitojen ja sananvapauden edistäminen.

Pulloposti on tuttu viestintätapa kertomusten seikkailuista. Vesille lähetettyä pullopostia voidaan pitää yhtenä esimerkkinä mediasta. Pullo toimii tässä tapauksessa medialaitteena tai -välineenä ja viesti itsessään mediasisältönä.

Mediateknologioiden kehittymisen ja yleistymisen myötä ihmisillä on monia erilaisia tapoja ilmaista itseään, kuulla muiden ajatuksista sekä olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Viestintä ja vuorovaikutus median avulla ei kuitenkaan ole yksinkertaista, vaan se edellyttää monenlaista osaamista ja ymmärrystä.

Yksi kuvaava tekijä nykyisessä yhteiskunnassa on erilaisten medialaitteiden ja -sisältöjen moninaisuus. Viimeisten vuosikymmenten aikana teknologinen kehitys ja medioiden yleistyminen on tuonut ihmisten elämään monia erilaisia medialaitteita. Muiden muassa television, radion, sanomalehtien ja kirjojen rinnalle ovat tulleet älypuhelimet, tietokoneet, tabletit, internet ja muut uudet teknologiat. Näin ollen mediamaisema on laajentunut ja moninaistunut.

Materiaalin ensimmäisessä osiossa kiinnitetään huomiota median merkitykseen itseil-

maisun, vuorovaikutuksen ja maailman ymmärtämisen näkökulmista. Empatiataitojen näkökulmasta on tärkeä tiedostaa eri medioiden tuomat mahdollisuudet vuorovaikutukselle. Mediatekstit voivat olla muodoltaan puhuttuja, kirjoitettuja, visuaalisia tai erilaisten ilmaisutapojen yhdistelmiä. Vaikka erilaiset mediat tarjoavat paljon mahdollisuuksia vuorovaikutukselle, ne asettavat toisaalta myös rajoituksia. Riippuen mediasta ja ilmaisutavasta, emme välttämättä voi ottaa huomioon esimerkiksi toisen osapuolen kehonkieltä, äänensävyjä tai kontekstia. Harjoittelemalla vuorovaikutusta, voimme pyrkiä ymmärtämään toisia ihmisiä paremmin, välttää mahdolliset väärinkäsitykset sekä kommunikoida myös itse selkeämmin.

Medioituminen, eli median merkityksen kasvu, liittyy median kykyyn välittää tietoa maailmasta ihmisille. Monet tietomme maailmasta ovat vahvasti mediavälitteisiä. Voimme kuulla esimerkiksi asioista, tapahtumista tai ihmisistä eri puolilta maailmaa, vaikka emme itse olisikaan paikalla. Näin media osaltaan toimii maailmankuvamme rakennusaineena. Mediassa esitetyt asiat voivat olla monesti tiivistämisen myötä yksinkertaistuksia monimutkaisesta todellisuudesta.

Materiaalin toisessa osiossa huomiota kiinnitetään mediasisältöihin ja mediakulttuuriin tutkivan analyysin kautta. Erityisesti huomiota kiinnitetään median tapoihin esittää tunteita, ihmisiä ja ihmisryhmiä. Osion tavoitteena on lisätä tulkinta- ja analyysitaitoja sekä ymmärrystä stereotypioista, normeista ja niiden merkityksestä. Osiossa pohditaan lisäksi ihmisten mahdollisia tapoja haastaa mediassa tehtyjä yleistyksiä sekä lisätä mediaesitysten moninaisuutta.

Sananvapauden näkökulmasta medioiden yleistyminen tarkoittaa ihmisten parempia mahdollisuuksia päästä käsiksi tietoon, olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä ilmaista omaa ajattelua. Mediakasvatuksen näkökulmasta tähän on tärkeä kiinnittää huomiota, sillä mediavälineiden lisäksi sananvapauden mahdollisuuksista hyötyminen edellyttää myös osaamista. Sananvapauteen ja sen edistämiseen liittyy kuitenkin paljon erilaisia näkökulmia. Kaikkiin kysymyksiin ei ole yhtä ja oikeaa vastausta tai näkökulmaa, vaan monet asiat vaativat pohdintaa ja keskustelua. Materiaalin kolmannessa osiossa tarkastellaan sananvapautta esimerkiksi väittelyharjoitusten kautta. Väittely itsessään ei tarkoita riitelyä tai negatiivista keskustelua vaan sen idea on löytää erilaisia näkökulmia, perusteluita ja useiden näkökulmien huomioon ottamista. Harjoitusten tavoitteena on lisätä ymmärrystä sananvapausteeman moninaisuudesta, edistää toisen näkökulman huomioon ottamista sekä argumentaatiotaitoja.

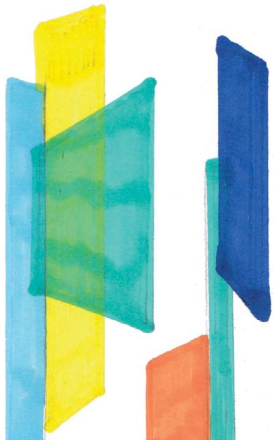

Erilaiset mediat tarjoavat monia mahdollisuuksia toimimiseen ja aktiiviseen osallistumiseen. Materiaalin neljännessä osassa pohditaan pullopostin lähettämistä, sen keinoja ja tavoitteita. Aktiivinen osallistuminen on tärkeää demokratian ja kansalaisyhteiskunnan kannalta. Empatiaan liittyen tämä voi tarkoittaa halua toimia itselle ja muille tärkeiden asioiden puolesta. Harjoituksissa kiinnitetään huomiota ihmisten vaikuttamismahdollisuuksiin sekä osallisuuden merkitykseen. Osion tavoitteena on kehittää mediatuottamisen taitoja sekä edistää toimijuutta nykyisessä medioituneessa yhteiskunnassa.

Materiaalin teemat liittyvät monilta osin ihmisoikeuksiin ja niiden tukemiseen. Näin ollen materiaalia voi hyödyntää monin tavoin **ihmisoikeuskasvatuksessa**. Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiselle kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia. Niiden tavoitteena on turvata jokaiselle ihmiselle ihmisarvoinen elämä, turvata perustoimeentulo ja taata yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle ja ovat voimassa kaikkialla henkilön taustasta, sukupuolesta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta.

Ihmisoikeudet ovat:

- **yleismaailmallisia**, eli universaaleja. Ne kuuluvat saman sisältöisinä kaikille maailman ihmisille ja ovat voimassa kaikkialla.
- **luovuttamattomia**, niitä ei voida poistaa keneltäkään, ei edes henkilön omalla päätöksellä.
- **toisiinsa liittyviä ja toisistaan riippuvia**. Yhden oikeuden edistämisellä on suotuisia vaikutuksia muiden oikeuksien toteutumiseen. Vastaavasti yhden oikeuden loukkaus vaikuttaa usein kielteisesti muiden oikeuksien toteutumiseen.
- **perustavanlaatuisia**. Vain kaikkein tärkeimmät oikeudet on nimetty ihmisoikeuksiksi.

Lisätietoa ihmisoikeuksista löydät esimerkiksi:
Suomen YK-liiton sivuilta
Ihmisoikeudet-verkkopalvelusta

Miten käyttää materiaalia?

Materiaalin neljä osiota voidaan toteuttaa itsenäisinä tai laajempana kokonaisuutena. Osiot sisältävät taustatietoa sekä eri ikäryhmien kanssa tehtävään mediakasvatukseen suunnattuja toimintamalleja. Kaikki tehtävät on suunniteltu niin, että niitä voi soveltaa omaan työhön sopivaksi.

Tehtäviä voidaan toteuttaa eri ympäristöissä ja eri-ikäisten kanssa. Sivulta 26 löydät lisätietoa siihen, kuinka materiaali kytkeytyy osaksi kasvatus-, opetus-, kirjasto- ja nuorisotyötä ohjaavia linjauksia.

Sisältö

1. Pullopostia lukemassa: Kohti yhteistä ymmärrystä **5**
Tehtävä 1: Mitä ruudun takana näkyy?
Tehtävä 2: Väärinkäsityksistä toisen ymmärtämiseen
Tehtävä 3: Näkökulmaa vaihtamassa
Tehtävä 4: Mediatutkimusmatka
2. Pullopostia tutkimassa **14**
Tehtävä 1: Millaista ihmisten arki on?
Tehtävä 2: Millaisia ihmisiä mediassa näkyy?
Tehtävä 3: Lööppiharjoitus
3. Sananvapautta puolustamassa **18**
Tehtävä 1: Mielipiteitä paikantamassa
Tehtävä 2: Argumentointi- ja väittelyharjoitus
4. Pullopostia lähettämässä **22**
Tehtävä 1: Hyvän mielen pulloposti
Tehtävä 2: Maailmanmuuttajat
Tehtävä 3: Digitaalista pullopostia kirjoittamassa (mielipidevlogi)
Materiaali osana eri alojen mediakasvatusta **26**

1. Pullopostia lukemassa

Kohti yhteistä ymmärrystä

TAVOITTEET:

- Lisätä ymmärrystä empatian merkityksestä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa
- Hahmottaa median mahdollisuuksia ja merkitystä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa
- Hahmottaa median mahdollisuuksia kuvata ihmisten ja elämän moninaisuutta
- Kehittää tiedonhaun ja kriittisen ajattelun taitoja

JOHDANTO

Olemme monin tavoin tekemisissä toistemme kanssa erilaisten medioiden välityksellä. Median kautta välitetyt viestit voivat olla muodoltaan erilaisia ja niissä voidaan hyödyntää esimerkiksi tekstiä, kuvaa ja ääntä. Mediavälitteisessä viestinnässä emme voi kuitenkaan välttämättä hyödyntää samoja vuorovaikutuksen tapoja, kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa.

Viestien lähettämisessä on tärkeää ymmärtää ja ottaa huomioon niiden vastaanottajat ja heidän tekemät tulkinnat. Eri ihmiset voivat tulkita saman viestin monin eri tavoin. Vaikka emme voi toisen puolesta koskaan päättää viestin vastaanotosta tehtyä tulkintaa, on tärkeä pyrkiä ottamaan vastaanottajan tekemä tulkinta huomioon jo etukäteen.

Mediavälitteisessä viestinnässä on tärkeä kiinnittää erityistä huomiota toisen ymmärtämiseen, sillä se ei aina ole helppoa. Median välityksellä viestiessä jäävät usein tietyt näkökulmat pois. Emme välttämättä kuule toisen ihmisen ääntä tai näe hänen kehonkieltään.

Osion tehtävissä empatiataitoja lähestytään mediavälitteisen viestinnän ymmärtämisen, tunteiden tunnistamisen sekä eri näkökulmien huomioimisen kautta. Empatialla tarkoitetaan tässä tehtävässä pyrkimystä muiden ihmisten tasa-arvoiseen ymmärtämiseen ja toisten näkökulmien huomioon ottamiseen.

Tehtävä 1: Mitä ruudun takana näkyy?

Kohderyhmä: Alle 8-vuotiaat, 8–12-vuotiaat

Tehtävässä pohditaan erilaisten viestien vastaanottoa ja tulkintaa. Tarkastelemalla erilaisten viestien vastaanottoa, voidaan pohtia viestinnän vaikutusta ihmisten tunteisiin. Kiinnittämällä huomiota mediavälitteiseen viestintään, viestien lähettämiseen ja vastaanottoon, voimme pyrkiä ottamaan toiset ihmiset paremmin huomioon. Tehtävässä osallistujat päättelevät ihmisten ilmeiden perusteella, millaisia viestejä he ovat juuri saaneet. Tehtävään liittyvät kuvat löydät tästä linkistä (pdf). Valmiiden kuvien lisäksi voitte etsiä myös uusia kuvia tai tehdä niitä myös itse.

Jaa aluksi osallistujat pienryhmiin ja näytä yksi kuva kerrallaan koko ryhmälle. Voit näyttää esimerkkikuvan yhteisesti projektorin avulla tai tulostaa kuvat valmiiksi ryhmille.

Anna ryhmille tehtäväksi keskustella ja pohtia seuraavia kysymyksiä:
- Miltä kuvan henkilöstä mielestäsi tuntuu? Mistä kyseisen tunteen voi päätellä?
- Millaisen viestin henkilö on saanut?
- Keneltä viesti on tullut?
- Mitä uskot hänen vastanneen viestiin?

Käykää ryhmien keskustelut lopuksi yhdessä läpi.
- Oliko tunteiden tunnistaminen helppoa?
- Oliko helppoa keksiä kuvien henkilöiden saama viesti?
- Miksi muiden ihmisten tunteet on tärkeä ottaa huomioon?
- Millaisia viestejä sinä haluaisit vastaanottaa?
- Millaisia tunteita sinä haluat herättää viesteillä?

Vinkki: Voitte tutustua myös aiempien vuosien Mediataitoviikko-materiaaleihin Mediataitokoulussa. Sieltä löydät esimerkiksi Helsingin kaupungin Varhaiskasvatusviraston ja Mannerheimin lastensuojeluliiton toteuttaman varhaiskasvatuksen mediakasvatukseen soveltuvan Sävyisästi yhdessä -materiaalin sekä median herättämiä tunteita käsittelevän Mediakartan tuntijat -materiaalin.

Tehtävä 2: Väärinkäsityksistä toisen ymmärtämiseen

Kohderyhmä: Alle 8-vuotiaat, 8–12-vuotiaat, yli 13-vuotiaat

Tehtävässä pohditaan toisen ihmisen ymmärtämistä ja ymmärretyksi tulemista. Tehtävässä toteutetaan mediateos, jonka avulla käsitellään tilanteita, joissa toisen ymmärtäminen tai kuulluksi tuleminen ei ole onnistunut. Mediateoksella tarkoitetaan tässä tehtävässä sadutusta, ruohonjuurisarjakuvaa, digitarinaa tai videota, mutta teos voidaan toteuttaa myös muilla tavoin.

MEDIAT TUTUKSI

Olemme yhteydessä ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa yhä useammin erilaisten medioiden välityksellä. Voimme esimerkiksi soittaa puhelimella ystävälle, vaihtaa kuulumisia sukulaisten kanssa sosiaalisessa mediassa, kirjoittaa sähköpostin tutulle, kertoa asioistamme videopuhelun välityksellä. Voimme olla yhteydessä suoraan tutun ihmisen kanssa tai keskustella tuntemattoman ihmisen kanssa internetissä. Voimme tavoittaa viestillämme laajankin joukon ihmisiä eri puolilta maailmaa ja osallistua keskusteluun erilaisin välinein.

Viestintä voi perustua tekstiin, kuvaan tai ääneen, tai hyödyntää näitä kaikkia. Keskustelkaa aluksi erilaisista medioista. Voitte koota erilaiset mediat yhteen taululle tai hyödyntäen digitaalisia välineitä.

Esimerkkejä mediavälineistä:

- Televisio
- Sanomalehti
- Kännykkä tai älypuhelin
- Tabletti
- Tietokone
- Kirja
- Kamera
- Pelikonsoli

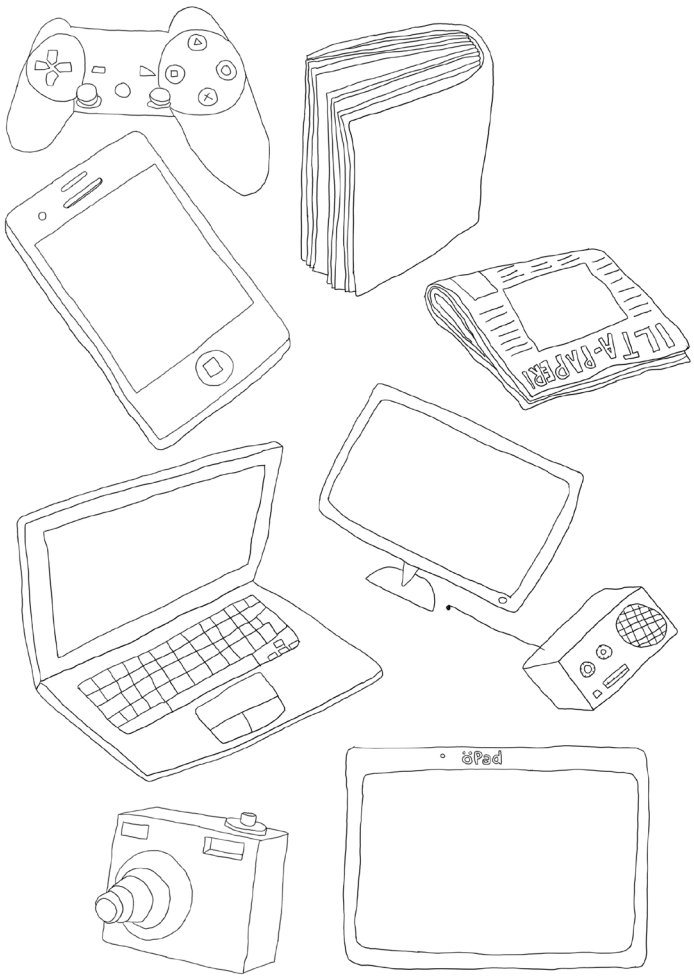

Voitte sisällyttää listaan myös mediasisältöjä, ohjelmia ja sovelluksia.

Nuorimpien kanssa voitte tehdä Mediavälineet-väritystehtävän ja keskustella sen yhteydessä median käytöstä.

Osaan medioista ammattilaiset tuottavat ja julkaisevat suuren osan sisällöstä, kun taas osaan medioista lähes kuka tahansa voi tuottaa sisältöä ja siten ilmaista itseään tai olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Valitkaa ja merkitkää medioista seuraavaksi ne, joiden avulla voisitte itse välittää viestiä muille ihmisille. Keskustelkaa yhdessä eri medioiden mahdollisuuksista viestintään.

- Kenelle voisitte kyseisen median avulla viestin välittää? Ketkä voisivat olla viestin vastaanottajat?
- Mediat voivat liittyä ihmisten väliseen keskinäisviestintään tai isolle joukolle tapahtuvaan joukkoviestintään. Kumpaan kategoriaan eri mediat mielestänne kuuluvat? Kuinka suuren joukon voisitte median avulla tavoittaa? Voitteko kohdentaa viestin median avulla tietylle henkilölle, esimerkiksi tutullenne tai perheenjäsenelle?
- Miten viestin lähettäminen tapahtuisi tietyllä medialla ja mitä se vaatisi (esimerkiksi mielipidekirjoituksen julkaiseminen paikallisessa sanomalehdessä tai videopuhelun soittaminen älypuhelimella)?
- Millainen viesti olisi muodoltaan? Mitä viestinnän osa-alueita se sisältäisi (kuvaa, ääntä, kirjoitettua tekstiä)?

MEDIATEOSTA TEKEMÄÄN

Seuraavaksi pohditaan medioiden merkitystä ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Viestin lähettäminen ja vastaanotto vaatii sekä tuottamista sekä tulkintaa. Onnistuneen viestinnän ehtona on, että viestin lähettäjä on pystynyt tuottamaan viestin niin, että vastaanottajan on mahdollisuus ymmärtää viesti. Toisaalta viestin vastaanottajan on tärkeä pyrkiä ymmärtämään viesti.

Viestintä voi epäonnistua esimerkiksi, mikäli lähetetty viesti ei ole selkeä muodoltaan, sen lähettämistapa on väärä tai viestin vastaanottajalla ei ole halua tai mahdollisuutta sitä ymmärtää. On tärkeä kiinnittää huomiota, että viestin vastaanottaja voi itse vaikuttaa siihen, miten viestin tulkitsee ja miten mahdollisesti toimii sen myötä.

Tehtävän toisessa osassa kiinnitetään huomiota niihin tapoihin, joilla toisen ymmärtämistä voidaan edistää ja tehdään niiden perusteella mediateoksia. Ideoikaa pienissä ryhmissä kuvitteellisia esimerkkejä mediavälitteisistä viestintä- ja vuorovaikutustilanteista, jotka voivat onnistua tai epäonnistua. Keksityissä tilanteissa voi käyttää vapaasti mielikuvitusta. Miettikää ryhmissä seuraavia kysymyksiä:

- Keiden välillä viestintä tapahtuu? Ketkä henkilöt ovat mukana tilanteessa?
- Mitä asiaa viestintä koskee?
- Missä tilanne tapahtuu?
- Minkä median välityksellä viestintä tapahtuu?
- Miten tilanne etenee esimerkkitilanteissa? Miten tilanne etenee, mikäli viestintä epäonnistuu? Mitä seuraa, mikäli viestintä onnistuu?

Seuraavaksi tehkää mediateokset, joissa kuvaatte kaksi versiota tilanteesta: tilanne, jossa viestintä onnistuu, ja tilanne, jossa viestintä epäonnistuu. Katsokaa tai kuunnelkaa lopuksi tehdyt teokset yhdessä ja keskustelkaa niissä esitetyistä tilanteista.

- Mitä tilanteessa tapahtui?
- Miten itse toimisitte vastaavassa tilanteessa?
- Mitkä tekijät vaikuttivat viestinnän onnistumiseen ja mitkä puolestaan sen epäonnistumiseen?
- Mitä vinkkejä tai neuvoja itse antaisitte vastaavassa tilanteessa?

Kohderyhmästä, käytettävissä olevista resursseista sekä tavoitteista riippuen mediateos voidaan tehdä eri tavoin, esimerkiksi 1) saduttamalla, 2) ruohonjuurisarjakuvana, 3) digitarinana tai 4) videona.

VAIHTOEHTO 1: SADUTUS

Saduttaminen on hyvä keino kuunnella ja antaa tilaa toisen äänelle. Se on kerronnallinen menetelmä, jossa uusi satu, kertomus tai tarina syntyy kertojan ja saduttajan välillä. Menetelmä sopii kenelle tahansa kulttuurista tai iästä riippumatta. Voitte saduttaa yksin tai ryhmän kanssa. Sadutuksella tehdyt tarinat voidaan koota yhteen kertomusten kirjaksi tai äänittää ne kuunnelmaksi.

VAIHTOEHTO 2: RUOHONJUURISARJAKUVA

Ruohonjuurisarjakuva on yksinkertainen visuaalinen tarinankerronnan menetelmä, jota voi hyödyntää monipuolisesti eri tarkoituksiin. Ruohonjuurisarjakuva koostuu yleensä neljästä ruudusta ja sen avulla voi välittää tietoa ilman sanoja. Sarjakuvassa voi käyttää myös tekstiä, mutta sarjakuvan tulisi olla ymmärrettävä myös ilman kirjoitusta. Työskentelyä voisi helpottaa siten, että jokainen voisi näyttää sarjakuvaa vierustoverille ennen tekstien mahdollista lisäämistä, jolloin he voisivat kokeilla kuinka viesti välittyy ilman sanoja. Tarkemmat ohjeet sarjakuvan tekemiseen löydät Mediataitokoulusta.

VAIHTOEHTO 3: DIGITARINA

Digitarinassa haluttu asia tai tarina tehdään, tallennetaan ja kerrotaan digitaalisin välinein. Digitarina voidaan toteuttaa ryhmätehtävänä.

Digitarina syntyy:

1. Ideoimalla haluttu tarina tai viesti
2. Suunnittelemalla tarinan kulku ja tekemällä käsikirjoitus (ml. äänet, ääniefektit, selostukset, musiikki, valokuvat)
3. Keräämällä eri lähteistä tai tekemällä itse tarvittavat valokuvat, äänet, musiikit ja videot
4. Koostamalla ja editoimalla tarina omaksi kokonaisuudeksi esimerkiksi videoeditointi- tai esitysohjelmilla. Videoiden mitta on hyvä sopia etukäteen. Tiiviissä videossa (esim. 60–90 s.) saa asian kerrottua kiinnostavasti.

Vinkki: Lisätietoa digitarinoista ja niiden hyödyntämisestä löydät esimerkiksi Mediakasvatuskeskus Metkan Maailmanpiiri-materiaaleista. Lisätietoa vapaasti käytettävistä kuvista löydät esimerkiksi Yle Oppimisen tekemästä jutusta.

VAIHTOEHTO 4: VIDEO

Videoiden ja lyhytelokuvien avulla on tilanne mahdollista kertoa ja kuvata monin eri tavoin. Voitte tehdä yhdessä esimerkiksi kuvitteellisia dokumentaarisia videoita, tutoriaaleja tai voitte kuvata näyteltyjäkin tilanteita. Tukea videoiden ja lyhytelokuvien tekoon saat esimerkiksi Meidän jutusta tuttu -materiaalista, Mediataitokoulun Videovinkit-tehtävästä tai Kaikki kuvaa -sivustolta.

Tehtävä 3: Näkökulmaa vaihtamassa

Kohderyhmä: 8–12-vuotiaat, yli 13-vuotiaat

Medioiden avulla voimme kuulla toisten ihmisten kokemuksista, ajatuksista ja näin meillä on myös mahdollisuus oppia ymmärtämään toisia. Televisio-ohjelmien, sarjojen, elokuvien, pelien, kirjallisuuden, sosiaalisen median, erilaisten blogien tai vlogien avulla voimme pyrkiä eläytymään ja näkemään maailmaa, sen tapahtumia ja ilmiöitä muiden ihmisten näkökulmista. Tehtävässä tarkastellaan mediassa esitettyjä näkökulmia analyysin avulla.

Pohtikaa aluksi omia mediakokemuksianne. Keskustelkaa yhdessä, mitkä mediateokset ovat tehneet vaikutuksen niin, että olette oppineet lisää uusista ihmisistä, kulttuureista tai maailmankatsomuksista. Valitkaa seuraavaksi analysoitava mediateos. Analysoitavan teoksen voit itse valita etukäteen, tai voit ohjata ryhmäläisiä itse valitsemaan oman analysoitavan teoksen.

Analysoikaa mediateosta seuraavien kysymysten avulla:

- Kenestä mediateos kertoo, kuka on sen päähenkilö?
- Ketä muita hahmoja mediateoksessa esiintyy?
- Mitä teoksessa tapahtuu, mitkä ovat sen tärkeimmät tapahtumat?
- Miten päähenkilö vaikuttaa tai reagoi tapahtumiin?
- Miten itse toimisit näissä tilanteissa?
- Miltä päähenkilöstä tapahtumat tuntuvat? Miksi?
- Jos olisit itse päähenkilön tilalla, miltä tapahtumat sinusta tuntuisivat?

Käykää lopuksi läpi analyysin tulokset ja esitelkää teokset yhteisesti. Miltä mediateokset vaikuttivat ja mitä piditte niistä? Oliko teoksista helppo löytää päähenkilö ja hänen näkökulma? Vastaavatko mediateoksessa esitetyt näkökulmat ja toimintatavat mielestänne todellisuutta? Voitte koostaa teoksista myös medianäyttelyn, jossa esittelette teosten henkilöitä ja näkökulmia. Voitte tehdä myös suosittelui-ta, kenelle mediateokset sopisivat ja miksi?

LISÄTEHTÄVÄ: TOISILTA OPPIMASSA

Voitte soveltaen toteuttaa analyysin halutessanne myös tarkastelemalla erilaisia blogeja tai vlogeja.

Median mahdollistamien erilaisten ilmaisumuotojen, tuottamistapojen ja jakamisen helppouden myötä lähes kuka tahansa voi kertoa ajatuksistaan, jakaa kokemuksiaan tai kertoa omasta elämästään. Itse tuotettujen mediasisältöjen, esimerkiksi blogien ja vlogien, avulla voimme tutustua erilaisiin tapoihin ajatella, toimia ja elää. Tätä kautta voimme oppia arvostamaan ja ottamaan huomioon toiset ihmiset sekä toimimaan yhdessä.

Keskustelkaa yhdessä erilaisista blogeista tai vlogeista. Mitkä ovat mahdollisesti suosittuja tällä hetkellä? Entä mitä ryhmäläiset mahdollisesti itse seuraavat? Ohjaa seuraavaksi osallistujia yksin, pareittain tai pienryhmissä valitsemaan tarkasteltavaksi jokin keskustelussa esiin nousseista vaihtoehdoista. Voit etsiä myös valmiiksi muutaman erilaisen vaihtoehdon niin, että tiedonhaun vaiheessa ei tule vastaan sopimattomia sisältöjä.

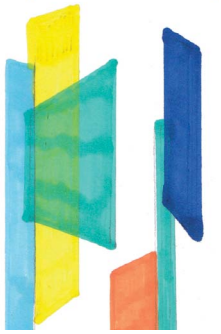

- Kuka tai ketkä ovat valitsemanne sisällön tekijöitä?
- Ketkä videoilla tai kirjoituksissa esiintyvät mahdollisesti tekijän lisäksi?
- Onko videot suunnattu tietylle kohderyhmälle?
- Millaisia aiheita ne käsittelevät?
- Millaisia tunteita tekijöillä oli? Mistä tunteet johtuivat? Mistä tunteen voi päätellä?
- Mitä uutta heiltä voisi oppia?

LISÄTEHTÄVÄ: SOMEKUPLIA PUHKOMASSA

Mikäli sosiaalisen median yhteisöt ovat yksipuolisia ajattelumaailmaltaan tai katsomukseltaan, niiden perusteella voi muodostua liian kapea kuva erilaisista mielipiteistä ja ajattelutavoista. Tällöin kyse voi olla niin kutsutusta sosiaalisen median kuplasta, jossa samanmieliset ihmiset ovat muodostaneet oman verkoston. Sosiaalisen median kuplat ovat tärkeitä tiedostaa, jotta niitä voi halutessaan pyrkiä puhkaisemaan.

Katsokaa Yle Uutisluokan sivuilta vloggaaja Ronja Salmen tekemä video somekuplista.

Keskustelkaa sosiaalisen median käyttämisestä, somekuplista ja niiden merkityksestä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla.

- Mitä somekupla videon perusteella tarkoittaa? Miten selittäisitte somekuplan ihmiselle, joka ei ole sosiaalisen median palveluita koskaan käyttänyt?
- Mitä vaikutuksia somekuplilla voi olla ihmisten elämässä, entä laajemmin yhteiskunnassa?
- Miten somekupla voi vaikuttaa siihen, kuinka suhtaudumme niihin henkilöihin, joiden mielipiteet poikkeavat omistamme?
- Missä tilanteissa somekupla voi olla hyvä asia?
- Miten mielestänne somekuplia voi “puhkoa”? Voitte koota keinot ja vinkit yhteen ja tehdä niistä jaettavan ohjeen esimerkiksi julisteena, kirjoituksena tai kuvana.

Tehtävä 4: Mediatutkimusmatka

Kohderyhmä: 8–12-vuotiaat, yli 13-vuotiaat

Tehtävässä tutustutaan eri maiden ihmisiin ja kulttuureihin median avulla. Tehtävän tavoitteena on havainnollistaa sitä, miten tärkeässä osassa media on, kun luomme käsityksiä maailman eri puolilla asuvista ihmisistä.

Voitte valita tarkasteltavaksi esimerkiksi päivän sanomalehden tai tietyn uutissivuston verkosta, ja etsiä kaikki muita maita käsittelevät ulkomaan jutut. Kootkaa uutiset tai jutut yhteen ja katsokaa, mitä maailman maita ne käsittelevät. Millaisia aiheita uutiset koskevat? Mitä voimme kyseisen yksittäisen jutun perusteella päätellä jutun maasta ja siellä asuvista ihmisistä? Millainen kuva maassa asuvista ihmisistä jutun perusteella rakentuu? Keskustelkaa yhdessä löytyneistä valtiosta. Mitä tietoa ja millaisia käsityksiä ryhmäläisillä eri valtioista, siellä asuvista ihmisistä ja niiden kulttuureista on? Miten käsitykset eri valtioista ovat muodostuneet ja mistä tiedot ovat peräisin?

Jaa osallistujat ryhmiin niin, että jokaiselle ryhmälle jää yksi valtio lähempään tarkasteluun.

Anna ryhmäläisille tehtäväksi etsiä monesta eri lähteestä tietoa valtiosta, siellä asuvista ihmisistä ja pyydä heitä tekemään esitys, joka kuvastaa paikallista elämää ja kulttuureja. Riippuen käytettävissä olevasta ajasta ja mahdollisuuksista, voit ohjeistaa ryhmäläisiä itse valitsemaan ja suunnittelemaan esityksen muodon.

Tietoa voi etsiä esimerkiksi:

- verkosta löytyvistä paikallisista uutislähteistä
- sosiaalisesta mediasta hyödyntäen erilaisia maita koskevia asiasanoja
- erilaisilta matkailu- tai tietosivustoilta
- karttapalveluista
- verkon videopalveluista
- kirjastosta

Eri medioita ja lähteitä hyödyntäen on tarkoituksena laajentaa ja monipuolistaa kuvaa maailman eri paikoissa asuvista ihmisistä, kulttuureista ja elämästä. Verratkaa lopuksi tuloksia alkuperäiseen juttuun ja siinä rakennettuun kuvaan tietystä maasta ja siellä asuvista ihmisistä. Oliko maiden kansalaisista välittynyt tieto yleisesti samanlaista vaiko keskenään ristiriitaista?

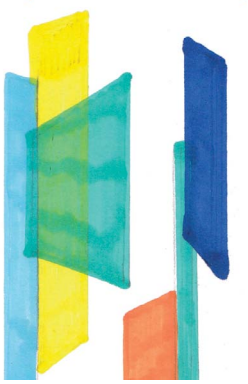

Keskustelkaa eri medioista ja niiden kautta löytyvästä tiedosta. Minkä medioiden kautta etsitte tietoa? Millaista tietoa oli mahdollista saada eri medioiden kautta? Vaikuttivatko tiedot mielestänne luotettavilta? Kenen näkökulmasta tieto oli esitetty? Millaisia eroja lähteiden ja medioiden välillä oli?

Uutisoitavaa riittää kaikkialta maailmasta. Pohtikaa ja keskustelkaa lopuksi, miten tapahtumat ja jonkun tietyn maan kansalaiset valikoituvat uutisiin? Minkämaalaisista ihmisistä ei tavallisesti uutisoida? Entä millaisia asioista mahdollisesti suomalaisista uutisoidaan muualla maailmassa? Mistä asioista teidän mielestä Suomesta tulisi uutisoida muualla maailmassa?

2. Pullopostia tutkimassa

TAVOITTEET:

- Lisätä ymmärrystä stereotypioista, normeista ja niiden merkityksestä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa
- Hahmottaa median merkitystä osana identiteetin kehittymistä
- Edistää mediaa koskevia tulkinta- ja analyysitaitoja sekä kriittistä ajattelua

JOHDANTO

Samalla kun mediatekstit kuvaavat ihmisiä, ne myös luovat ymmärrystämme ihmisryhmistä ja ilmiöistä. Mediatekstit esimerkiksi sisältävät käsityksiä siitä, kuka kuuluu ”meihin” ja kuka ”muihin”. Tällaiset eronteot voivat vaikuttaa omaan toimintaamme, tiedostimmepa sitä tai emme.

Mediatekstit ovat aina ihmisten tekemien valintojen tulosta, jolloin niihin niihin liittyy vallankäyttöä. Vallankäyttö voi olla esimerkiksi tarkoituksellista mielikuvien muokkaamista tai kuluttamishalujen herättämistä. Mediatekstit myös sekä kuvaavat ihmisiin liittyviä yhteiskunnallisia normeja että rakentavat niitä. Normit tarkoittavat oletuksia siitä, millaisia tietyt ihmiset ovat tai millaisia heidän kuuluisi olla. Mediateksteissä normit muodostuvat, kun jokin tietty tapa kuvata ihmisiä toistuu riittävän usein. Medialukutaidon avulla voidaan ymmärtää paremmin mediatekstien rajallisuutta ja toisaalta sitä, miten niiden avulla rakennetaan tietynlaisia identiteettejä. Mediateksteissä kuvatut identiteetit eivät välttämättä vastaa ihmisten omaa identiteettiä mutta toisaalta mediaa voi hyödyntää oman identiteetin muodostamisessa.

Normit voivat näkyä esimerkiksi ihmisten stereotypisointeina eli yleistyksinä. Jossain määrin yleistykset ovat välttämättömiä ihmimillisessä vuorovaikutuksessa, jotta asioista pystyy puhumaan ja käsitteitä hallitsemaan. Haitalliseksi yleistykset muuttuvat silloin kun niillä hallitaan ihmisiä ja rajoitetaan mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Stereotypiat eivät koskaan vastaa kaikkia ihmisryhmään kuuluvia, ja osa ihmisistä voi kokea normit ahtaiksi ja syrjiviksi. Normit ja stereotypiat liittyvät erilaisiin ihmisten välisiin erotteluihin, jotka voivat asettaa ihmisiä keskenään eriarvoisiin asemiin. Tällaisia erottelun tapoja voivat olla esimerkiksi sukupuoli, ihonväri, kansallisuus, etnisyys, kieli, uskonto tai katsomus, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai taloudellinen asema. Mediateksteillä on myös mahdollisuus kyseenalaistaa ja muuttaa haitallisia normeja.

Medialukutaito antaa valmiuksia tarkastella mediatekstien normeja kriittisesti. Mediatekstejä lukiessa onkin hyvä kysyä: Millaisesta näkökulmasta teksti on kirjoitettu? Kuka saa määritellä normin tai stereotypian? Kenen asemaa ja millaista toimintaa ne vahvistavat? Kenelle ne voivat olla haitallisia? Empatiaa voidaan tällöin ajatella toisen ihmisen näkökulman huomioon ottamisena tai pyrkimyksenä asettua itse vastaavaan tilanteeseen. Haitallisten normien ja stereotypioiden tarkastelu antaa valmiuksia niiden mahdolliseen muuttamiseen.

Lisätietoa löydät:
Normit nurin -materiaali

Tehtävä 1: Millaista ihmisten arki on?

Kohderyhmä: Alle 8-vuotiaat, 8–12-vuotiaat

Etsikää aluksi (eri puolilta maailmaa olevista) ihmisistä kertovia valokuvia lehdistä, verkkosivuilta, kirjoista, tai sosiaalisen median sivustoilta. Ikätaso huomioiden kuvat voivat liittyä esimerkiksi arjen askareisiin, konfliktitilanteisiin tai johonkin muuhun temaattiseen aihepiiriin. Valitkaa kuva tarkasteltavaksi. Katsokaa kuvaa yhdessä hiljaa. Pyydä lapsia ja nuoria miettimään ääneen seuraavia kysymyksiä:

- Mitä kuvassa mielestästänne tapahtuu? Miksi? Mikä kuvassa saa teidät ajattelemaan niin?
- Millainen tunnetila kuvassa olevalla henkilöllä mielestänne on? Millä perusteella?
- Mikä kuvassa näyttää samanlaiselta kuin omassa lähiympäristössänne? Entä mikä kuvassa on erilaista?

Lukekaa vasta tämän jälkeen yhdessä ääneen kuvan mahdollinen kuvateksti sekä missä kuva on otettu. Pyydä lapsia ja nuoria miettimään, millaista arkipäivää kyseinen henkilö viettää. Voitte pohtia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Mitä kuvan henkilö mahdollisesti tekee aamulla herättyään? Mitä hän mahdollisesti tekee viimeisenä ennen nukkumaan menoa?
- Mikä on hänen mielileikkinsä tai harrastuksensa?
- Mitä yhteisiä asioita kuvan henkilön ja omista arkipäivistänne voidaan löytää?
- Muuttuiko käsityksenne kuvasta kuvatekstin ja kuvauspaikan kuultuanne? Jos muuttui, osaatteko arvella, miksi?

Tämän jälkeen kuvan pohjalta voidaan kehittää yhdessä tarina, näytelmä, patsas, kuva tai video, josta käy ilmi, mitä kuvan henkilö on tehnyt ennen kuvan ottamista ja mitä hän aikoo tehdä kuvan ottamishetken jälkeen. Vaihtoehtoisesti voitte tehdä teoksen, jossa keksitte kuvan henkilölle tarinan, missä hän tekeekin jotain ihan muuta, kuin mitä kuvasta tuli ensimmäisenä mieleen. Esitelkää lopuksi työt toisillenne.

Linkkivinkit:

- Kehitys-lehden Maailma 2030 -albumi
- Sivusto Everyday Africa
- Instagram-profiilit: everydayafrica, everydayasia, everydayeasterneurope, everydaymiddleeast
- Facebook-sivut: Humans of New York, Humans of Myyr York

Tehtävä 2: Millaisia ihmisiä mediassa näkyy?

Kohderyhmä: 8–12-vuotiaat

Tehtävässä tarkastellaan mediassa esiintyviä ihmisiä ja tehdään yhteinen kuvakollaasi. Tehtävän voi toteuttaa pienissä ryhmissä, pareittain tai yksilötyönä.

Valitkaa aluksi tarkasteltava media. Tehtävä voidaan tehdä eri mediagenreittäin niin, että yksi ryhmä voi keskittyä urheilu-uutisiin, toinen ulkomaan uutisiin, kolmas mainoksiin ja niin edelleen. Painettujen medioiden lisäksi tehtävässä voi hyödyntää myös sosiaalisen median sivustoja tai esimerkiksi verkossa näkyviä mainoksia.

Leikatkaa aluksi kuvia mediassa näkyvistä ihmisistä. Liimatkaa leikkaamanne kuvat yhdelle paperille tai kartongille ja muodostakaa kuvista kollaasi. Harjoituksen voi toteuttaa myös sähköisesti, jolloin kollaasi voidaan tehdä tabletilla tai tietokoneella.

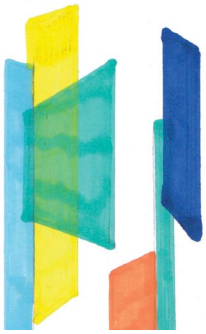

Asettakaa tekemänne kollaasit esille eri puolille työskentelytilaa. Tämän jälkeen voitte kiertää muiden ryhmien tekemien kollaasien parissa. Miettikää kollaaseja kierrellessänne tai kiertämisen jälkeen pienryhmäkeskusteluina seuraavia kysymyksiä:

- Millaisia ihmisiä kuvissa esiintyy?
- Millaisia ihmisiä kuvissa ei näy?

Voit kirjoittaa näkyviin tai heijastaa keskustelun avuksi tukisanalistan, joka sisältää esimerkiksi seuraavia sanoja: kuvattu sukupuoli, ikä, ihonväri, vammaisuus/vammattomuus, taloudellinen tilanne, kehon koko, uskonto ja kansallisuus. Miettikää myös, voidaanko joitakin ominaisuuksia, kuten uskontoa, taloudellista tilannetta tai kansallisuutta, edes havaita kuvien avulla?

Keskustelkaa lopuksi yhteisesti, mikä harjoituksessa mahdollisesti yllätti tai ei yllättänyt. Miettikää myös, mitä merkitystä voi olla, mikäli mediassa esiintyy vain tietynlaisia ihmisiä? Miksi on tärkeää, että erilaiset ihmiset ovat edustettuina mediassa? Miten kuvaa mediassa voisi monipuolistaa?

LISÄTEHTÄVÄ: Voitte jatkaa työskentelyä esimerkiksi piirtämällä kollaaseihin jälkikäteen lisää ihmisiä tai tulostaa niihin lisää kuvia.

Tehtävä 3: Lööppiharjoitus

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Harjoituksen tavoitteena on tutkia, miten mediateksteissä kuvataan erilaisia ihmisryhmiä. Tehtävä voidaan toteuttaa pienryhmissä, pareittain tai yksilötyönä. Eri vaiheet on hyvä aikatauluttaa selkeästi, jotta harjoitus etenee sujuvasti. Vaiheisiin 1–3 voidaan käyttää esimerkiksi 20–30 minuuttia, neljänteen vaiheeseen 20–30 minuuttia ja viidenteen vaiheeseen 10–15 minuuttia.

1. Valitkaa jokin seuraavista aiheista, josta kertovia mediatekstejä lähdette tutkimaan:
- jokin sukupuoli (miehet/naiset/sukupuolivähemmistöt)
- jokin seksuaalisuus (heteroseksuaalisuus/homoseksuaalisuus/muut seksuaalivähemmistöt)
- vammaisuus/vammattomuus
- jokin ikäryhmä (lapset/nuoret/aikuiset/vanhukset)
- jokin kansallinen vähemmistö (esim. saamelaiset, romanit, kielivähemmistöt)
- jokin kansallisuus tai maa
- pakolaisuus tai turvapaikanhakijat
- jokin uskonto
- jokin etninen tausta
- jokin kehon koko

2. Etsikää eri lehtien verkkosivuilta tai paperisista lehdistä 3–4 artikkelia, joissa kyseistä aihepiiriä käsitellään. Tehtävässä kannattaa hyödyntää lehtien verkkosivuilla olevia hakukoneita.

3. Lukekaa artikkelit läpi, jotta voitte keskustella niistä myöhemmin. Tekstejä ei tarvitse muistaa ulkoa, mutta niiden pääsanoman tulisi olla selvä.

4. Tehkää löytämienne artikkelien pohjalta yksinkertainen lööppisivu, johon tiivistätte artikkelinne pääviestin ja sävyn yhdellä huomiota herättävällä virkkeellä. Piirtäkää kunkin otsikon yhteyteen myös kuva, joka liittyy artikkelin sisältöön.

5. Kun työnne ovat valmiit, kävelkää tilassa pareittain ja katsokaa muiden tekemiä julisteita. Keskustelkaa kävelyn aikana, millaisen kuvan lööppi mielestänne välittää kyseisestä ihmisryhmästä. Apukysymyksinä voi heijastaa tai kirjoittaa esiin seuraavia:
- Millaisia ajatuksia teille herää lööppien pohjalta?
- Onko lööppien antama kuva positiivinen vai negatiivinen vai jotakin siltä väliltä?

6. Purkakaa harjoitus keskustelemalla tai kirjoittamalla seuraavista kysymyksistä:
- Miten artikkeleissa tai lööpissä kuvattiin tutkimaanne ihmisryhmää?
- Esiintyikö lööpeissä mielestänne haitallisia stereotypioita tai normeja?
- Kenen näkökulmia artikkelissa kuultiin ja nähtiin? Oliko äänessä kyseisen ihmisryhmän edustajia itse, poliitikko, tutkija, asiantuntija vai jokin muu taho?
- Kenen ääni artikkeleissa ei mielestänne kuulu tai näy?
- Häiritseekö uutisoinnin tavoissa jokin? Miten sitä voitaisiin muuttaa?

LISÄTEHTÄVÄ: Voitte vielä tehdä uudet lööpit samoista aiheista ja miettiä, millaista uutisointia toivoisitte näkevänne kyseisestä ihmisryhmästä tulevaisuudessa.

Lue lisää: Pakolaiset ja turvapaikanhakijat sanomalehdissä -selvitys

3. Sananvapautta puolustamassa

TAVOITTEET:

- Lisätä ymmärrystä sananvapaudesta ja sen merkityksestä
- Vahvistaa ymmärrystä median merkityksestä tiedonsaannin, vuorovaikutuksen ja itseilmaisun näkökulmasta
- Edistää viestintä-, vuorovaikutus- ja argumentaatiotaitoja

JOHDANTO

Sananvapaus on yksi ihmisoikeuksista, ja se on avainasemassa monen muun ihmisoikeuden toteutumisessa sekä demokraattisen yhteiskunnan peruspilarina. Sananvapaudella tarkoitetaan jokaisen oikeutta ilmaista mielipiteensä julkisesti sekä saada ja levittää tietoa eri muodoissa kenenkään ennalta estämättä. Sananvapaus antaa siis mahdollisuuden kuulla toisten ihmisten ajatuksista, keskustella heidän kanssaan ja ilmaista myös itseään.

Voidaan ajatella, että medioiden luomat uudet mahdollisuudet ovat tukeneet ihmisten mahdollisuuksia käyttää sananvapauttaan. Sananvapauden puolustaminen edellyttää kuitenkin toisten ihmisten huomioon ottamista. On tärkeä tiedostaa, että muilla ihmisillä on sananvapaus ja heidän oikeuttaan sananvapauteen tulee kunnioittaa. Sananvapauteen kuuluu oikeuksien lisäksi myös erilaisia vastuita, eikä sananvapaus ole täysin rajatonta. Sananvapauden nimissä ei esimerkiksi saa syrjiä toisia ihmisiä, loukata toisen kunniaa tai yllyttää väkivaltaan. Sananvapauden rajanvedot eivät kuitenkaan ole aina selviä, minkä vuoksi niistä on hyvä keskustella mediakasvatuksessa.

Yksi rajanveto liittyy sananvapauden ja vihapuheen välisiin rajoihin. **Vihapuheella** tarkoitetaan kaikenlaista yksittäiseen ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuvaa halventamista ja vihaa sekä niiden tukemista, edistämistä ja yllyttämistä. Vihapuhe voi olla myös ahdistelua, solvaamista, kielteistä stereotyypittelyä, leimaamista ja uhkailua. Vihapuhetta kohdistetaan usein ihonvärin, kielen, uskonnon tai katsomuksen, kansallisuuden, etnisyyden, iän, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai jonkin muun ominaisuuden perusteella. Vihapuhe voi esiintyä monessa muodossa, esimerkiksi kirjallisena, puhuttuna, kuvina, merkkeinä, musiikkina, videoina, näytelminä tai maalauksina.

Suomessa vihapuhetta kohdataan erityisesti julkisissa tiloissa ja sosiaalisessa mediassa, ja usein sen kokijat kuuluvat johonkin vähemmistöryhmään. Vihapuheen ja sananvapauden välinen suhde on jännitteinen. Vihapuhe voi nimittäin kaventaa sananvapautta ja saada ihmiset sensuroimaan omaa ilmaisuaan. Toisaalta taas vihapuheen määrittely voi olla haastavaa, ja on tärkeää ettei sananvapautta rajoiteta perusteetta. Määritelmät ovat jatkuvasti oikeudellisessa neuvottelussa, mutta niitä on tärkeä miettiä myös arjen tasolla. Rikoslaissa on selkeästi kielletty kiihottaminen kansanryhmää vastaan.

Sananvapauteen kuuluu mahdollisuus keskustella myös vaikeistakin asioista. Asioista voi kuitenkin keskustella eri tavoin. Onkin tärkeä kiinnittää huomiota keskustelun tapaan. Yhteinen keskustelu vaatii vuorovaikutustaitoja kaikilta osapuolilta. Oman ajattelun esille tuonti, kommunikaatio toisen kanssa sekä toisen kuuntelu ovat taitoja, joita voi harjoitella. Tässä osiossa vuorovaikutustaitoihin liittyen tehdään omaan

mielipiteenilmaisuun, toisen kuuntelemiseen, keskusteluun sekä väittelyyn liittyviä tehtäviä. Kuva väittelystä saattaa nostaa mieleen ajatuksen riitelemisestä tai taistelemisesta, mutta tässä väittely ajatellaan rakentavana keskusteluna ja yhdessä tutkimisena. Sen avulla voidaan asettua toisen asemaan ja ymmärtää myös toisten arvopohdintoja. Tämä mahdollistaa empatiataitojen kehittämisen sekä kannustaa kriittiseen ajatteluun ja asioiden moniulotteisuuden pohdintaan.

Lisätietoja ja linkkivinkkejä:

- Leena Kurki & Tuukka Tomperi (2011), Väittely opetusmenetelmänä: Kriittinen ajattelu, argumentaatio ja retoriikka käytännössä. Tampere: niin & näin.
- Yle Oppimisen testi loogisesta päättelystä
- Yle Oppimisen sananvapaustesti
- Yle Uutisluokan lähetys sananvapauteen liittyen
- Ihmisoikeudet.net-sivuston Sananvapaus-osio
- Ei vihapuheelle -liikkeen sivusto
- Reeta Pöyhtäri, Paula Haara ja Pentti Raittila (2013) Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere: Tampere University Press.

Tehtävä 1: Mielipiteitä paikantamassa

Kohderyhmä: Alle 8-vuotiaat, 8–12-vuotiaat

Harjoituksessa opitaan ilmaisemaan itseään ja omaa mielipidettään. Harjoituksen aikana työskentelytila kuvitellaan janaksi, jonka toisessa päässä ollaan täysin eri mieltä ja toisessa päässä täysin samaa mieltä. Halutessaan janan voi tehdä esimerkiksi maalarinteipillä kiinni lattiaan, ja janan eri päätyihin heijastaa tai kirjoittaa näkyvästi, ollaanko samaa mieltä vai eri mieltä.

Lue osallistujille seuraavia väittämiä yksi kerrallaan, ja ohjaa heitä liikkumaan tilassa olevalla janalla siihen kohtaan, joka edustaa heidän mielipidettään. Esitetyt väittämät eivät suoraan välttämättä ole oikein tai väärin, vaan ne voivat myös jakaa mielipiteitä. On tärkeä tiedostaa, että samasta asiasta voi olla useita eri mielipiteitä ja niihin liittyviä perusteita.

Väittämät:
- Kaikki ihmiset saavat kertoa oman mielipiteensä.
- Toisen ihmisen mielipiteitä on tärkeä kuunnella.
- Mielipide on tärkeä perustella.
- Kaikkien tulee olla samaa mieltä asioista.
- Riidellessä saa haukkua toista rumilla sanoilla.
- Lapsen mielipide on yhtä tärkeä kuin aikuisen.
- Ilkeät viestit voivat olla hyvin pelottavia.
- Sosiaaliseen mediaan pitää saada lähettää mitä tahansa haluaa.
- On hyvä, että elokuvissa on ikärajoja.

Voit itse keksiä myös muita väittämiä mielipideharjoitusta varten.

Keskustelkaa lopuksi mielipiteistä ja niiden ilmaisemisesta, millaisia mielipiteitä voidaan esittää? Miltä tuntui ilmaista omaa mielipidettään? Oliko jokin erityisen vaikea tai helppo? Mitkä perusteet olivat parhaita ja mitkä eivät oikein toimineet ja miksi? Miksi on tärkeää perustella mielipide? Milloin mielipide voi loukata toista ihmistä? Missä mielipiteen rajat kulkevat?

Jotta eri mielipiteet voidaan ottaa huomioon ja arvioida, on mielipiteet myös tärkeitä perustella. Samalla mielipiteellä voi olla useita eri perusteita, ne voivat olla tieto-, kokemus- tai tunneperustaisia. Toisen mielipiteen kunnioittaminen on tärkeää. Voitte jatkaa mielipideharjoitusta seuraavaksi keräämällä ja kokoamalla osallistujien mielipiteitä ja niihin liittyviä perusteita yhteen mielipidetaululle. Voitte koota mielipiteet piirroksina tai kirjoituksina yhteen ryhmänne omaksi mielipidetauluksi hyödyntäen perinteisiä tai digitaalisia välineitä ja työkaluja. Kootkaa mielipiteet kaksiosaiselle taululle, jossa jatketaan seuraavia lauseita:

1) Minun melestäni (valitkaa seuraavista yksi tai keksikää oma aloitus):
   a) lapsilla tulisi olla...
   b) päiväkodissa tai koulussa tulisi olla...
   c) aikuisten tulisi...
2) Koska...

Keskustelkaa lopuksi siitä, miltä mielipiteen ilmaisu tuntui. Oliko se helppoa vai oliko oman mielipiteen keksiminen tai perustelu haastavaa? Voitte myös käydä mielipiteitä yhdessä läpi ja pohtia, voitteko edistää jotain mielipiteissä esiin tulleita asioita. Mitä voisitte ryhmänä tehdä niiden eteen ja tulisiko mielipiteitä esitellä myös muille?

Tehtävä 2: Argumentointi- ja väittelyharjoitus

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Moniin sananvapauteen liittyviin kysymyksiin liittyy paljon eri näkökulmia, jotka on hyvä tiedostaa tai ottaa huomioon. Tässä tehtävässä hyödynnetään väittelypedagogiikkaa, jonka avulla voidaan tuoda esiin aiheisiin liittyviä näkökulmia, havainnollistaa kysymysten monitahoisuutta sekä edistää argumentaatiotaitoja. Ajattelutaidot ja itsensä ilmaisu ovat myös merkittäviä valmiuksia aktiiviseen kansalaisuuteen.

Väittely on yksi vanhimpia opetuksen ja oppimisen tapoja ja sen avulla voidaan kehittää erilaisia ajattelun, puhumisen ja toiminnan taitoja. Väittelyn avulla voidaan myös saada taitoja konfliktien ratkaisemiseksi rakentavalla tavalla. Väittelystä ja sen tarkoituksesta tulisi keskustella yhdessä myös oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Opetuksen osana väittely on myös pohjustettava ja purettava hyvin. Tämä sisältää esimerkiksi sääntöjen sopimisen. Tavoitteena ei ole pelkästään keskittyä esiintymistaitoihin, vaan oppia argumentoimaan ja punnitsemaan erilaisia väitteitä ja niiden perusteluita. Väittelytilanteessa saattaa joutua perustelemaan kantaa, joka ei ole oman mielipiteen mukainen. Väittelyä tulisi hahmottaa yhtenä osana laajempaa oppimisprosessia. Merkittävä osa väittelyä on siihen valmistautuminen ja tietopohjan rakentaminen.

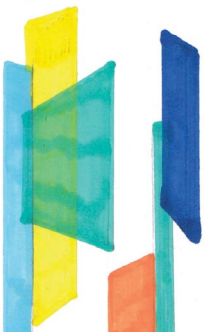

Kerro ryhmälle aluksi tehtävänanto, keskustelkaa yhdessä väittelemisestä yleisesti sekä sopikaa ja käykää yhdessä läpi väittelyn tyyli, säännöt ja tavoitteet. Sopikaa yhdessä väittelyn kestosta, etenemisestä, puheenvuorojen pyytämisestä, rooleista, väittelyn lopettamisesta ja lopputuloksen päättämisestä (tuomarin päätös voittajasta tai äänestys).

Jaa osallistujat kahteen ryhmään tai useampiin pienryhmiin. Pienryhmissä toteutettavassa väittelyssä voi yksi pari väitellä tietystä aiheesta ja muut toimia samalla tuomareina. Väittelyn jälkeen voitte vaihtaa rooleja. Arpokaa väittelyyn osallistujien puolet. Väittelyn osapuolet joko tukevat väitettä tai vastustavat sitä. On hyvä painottaa, että väittelijöiden ei itse henkilökohtaisesti tarvitse kannattaa tai vastustaa väitettä vaan kyse on argumentaatiotaitojen kehittämisestä ja väittelytilanteessa toimitaan erillisissä rooleissa. Väittelyyn osallistujat eivät siis edusta itseään välttämättä väittelyssä vaan väitettä puolustavaa tai vastustavaa argumenttia. Väittelyn lähtökohtana ja sisältönä ovat erityisesti vastakkaiset argumentit ja positiot, ei ihmisten välinen erimielisyys.

Anna väittelijöille tai ryhmille aikaa (esim. 20 min) valmistautua ja tarvittaessa etsiä tietoa valituista väittelyn aiheista eri lähteistä. Joukkueissa tehtävässä väittelyssä joukkueet voivat valmistella argumentit aluksi paperille ja sopia niiden esittämisestä. Sen jälkeen väittelyt toteutetaan yhteisesti sovituilla säännöillä. Väittelyvaiheessa puheenvuorot etenevät vuorotellen niin, että jokainen joukkueesta saa sanoa oman argumenttinsa. Kun kaikki ovat saaneet sanottua argumenttinsa läpi, voidaan joukkueille jättää muutama minuutti aikaa vapaasti otettaviin puheenvuoroihin. Voit toimia itse tai antaa ohjeeksi muille osallistujille toimia väittelyn tuomarina.

Valitkaa väittelyn aihe seuraavista esimerkkiväittämistä:
- Jokaisella on oikeus esittää mielipiteensä missä tilanteessa tahansa.
- Verkkokeskusteluissa pitäisi olla moderaatiota tai etukäteisvalvontaa verkkosivun pitäjän toimesta.
- Keskustelupalstoja ei ole oikeutta sensuroida.
- Esitetyn mielipiteen perusteella pitäisi voida antaa rangaistus.
- Oppitunnilla pitää saada käyttää kännykkää.
- Muilla ihmisillä on oikeus lukea toisten ihmisten viestejä.
- Mediat lisäävät ihmisten yksinäisyyttä.
- Toimittajan tai poliitikon on kestettävä hyökkäävämpää ilmaisua kuin muiden ihmisten.

Voitte keksiä itse myös muita väittämiä.

Käykää lopuksi väittely yhdessä läpi. Väittelyosapuolet voivat tässä vaiheessa kätellä toisiaan ja kiittää väittelystä. Väittelyosapuolet voivat myös positiivisessa hengessä antaa palautetta toisen osapuolen argumenteista. Mikä niissä oli hyvää ja toimivaa? Tuomareiden tai yleisöäänestyksen antaman päätöksen jälkeen on myös tärkeää, että väittelytilannetta ja tuntemuksia pohditaan yhdessä. Loppukeskustelussa voidaan kiinnittää huomiota siihen, miltä väittely tuntui, mikä väittelyssä yllätti, mitkä lopputulokset ja argumentit olivat mielestänne parhaita, mitä perusteita väittelyssä olisi voinut vielä esittää?

Tärkeää purkamisessa on varmistaa, että kukaan osallistujista ei jää väittelyn kiihdyttämäksi vaikka väittelyyn kuuluu myös asioiden dramatisointia. On todettu, että väittelyn vaikuttavuus on parhaimmillaan, kun väittelijät toimivat roolissaan empaattisesti (Kurki & Tomperi 2011, 129). Loppukeskustelussa on tärkeää painottaa, että väittelyssä on kyse argumentaatiotaitojen harjoittelusta, ei erimielisyyden lietsomisesta. Väittelyharjoituksen ei pitäisi vaikuttaa osallistujien väleihin väittelytilanteen jälkeen.

Voitte halutessanne kokeilla väittelyn järjestämistä myös hyödyntäen digitaalisia välineitä, esimerkiksi viestintäsovelluksia.

Lisätehtävä: Keskusteluista saatujen kokemusten perusteella voitte tehdä ryhmänne kesken yhteiset hyvän keskustelun säännöt. Valitkaa säännöille mieleisenne esittämistapa ja laittakaa ne myös muiden ihmisten näkyville.

4. Pullopostia lähettämässä

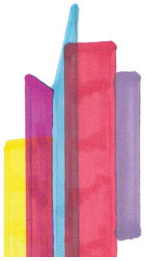

TAVOITTEET:

- Lisätä ymmärrystä median mahdollisuuksista ja merkityksistä osallisuuden ja vaikuttamisen näkökulmasta
- Kehittää mediaa koskevia tulkinta- ja tuottamistaitoja
- Edistää osallisuutta ja vaikuttamisen taitoja

JOHDANTO

Pullopostin on tarkoitus kuljettaa valittu viesti lähettäjältä vastaanottajalle. Pullopostilla lähetetyllä viestillä voi olla selkeä tavoite, mutta kohde valikoituu sattumanvaraisesti sen perusteella kuka pullon vedestä nostaa. Tässä osiossa pullopostilla tarkoitetaan yleisesti erilaisten viestien tuottamista ja lähettämistä.

Mediateknologioiden kehittyminen ja erilaisten medialaitteiden yleistyminen ovat mahdollistaneet yhä useammalle erilaisia tapoja tuoda omaa ajatteluaan esiin, olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sekä saada myös itse tietoa. Voimme käyttää erilaisia ilmaisun muotoja, puhuttua, kirjoitettua, visuaalista kieltä ja voimme tavoittaa eri kohderyhmiä tai ihmisiä.

Median avulla voimme yhtä lailla esittää ajatuksemme vieressä olevalle tai voimme lähettää saman viestin toiselle puolelle maailmaa. Voimme lähettää viestin yksityisesti jollekin tietylle henkilölle tai voimme tavoittaa suurenkin joukon ihmisiä. Näin ollen media kokonaisuudessaan on merkittävä vaikuttamisen ja osallistumisen kanava.

Pullopostin lähettäminen voikin tarkoittaa myös halua toimia, osallistua ja vaikuttaa. Median tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää kuitenkin monenlaista osaamista. Tässä osiossa on tarkoituksena kiinnittää huomiota median tarkoituksenmukaiseen käyttöön, median tuottamiseen ja tulkintaan liittyviin taitoihin ja niiden edistämiseen.

Tehtävä 1: Hyvän mielen pulloposti

Kohderyhmä: Alle 8-vuotiaat, 8–12-vuotiaat

Tehtävässä lähetetään toiselle ihmiselle Hyvän mielen pulloposti. Pulloposti voidaan tehdä perinteisin menetelmin paperisena tai digitaalisena. Pullopostin tarkoituksena on välittää hyvää mieltä, lisätä yhteisöllisyyttä ja havainnollistaa median mahdollisuuksia positiiviseen viestintään.

Keskustelkaa aluksi yhdessä, missä tilanteissa usein lähetetään toiselle ihmiselle hyvän mielen postia (nimi- tai syntymäpäiväonnittelut, terveiset matkalta, juhlien muistamiset)? Mitä hyvän mielen viesti voi pitää sisällään? Ohjaa ryhmäläisiä pohtimaan sitä, miten he voisivat viestillä ilahduttaa toista ryhmäläistä ja millaisen viestin he haluaisivat tehdä.

Voitte itse valita toteutustavan Hyvän mielen pulloposteihin. Ne voivat olla esimerkiksi kirjoitettuja viestejä tai piirrettyjä kuvia, valokuvia tai videotervehdyksiä. Aidon pullopostin mukaisesti vastaanottajaa ei voi valita vaan ne jaetaan satunnaisesti. Kootkaa viestit yhteen ja jakakaa ne satunnaisesti ryhmäläisille. Voit myös itse kerätä viestit ja jakaa ne niin, että voit tarvittaessa varmistaa, että jokainen viesti on sisällöltään positiivinen.

Voitte lopuksi keskustella, miltä positiivisen viestin ja tervehdyksen saaminen tuntui. Entä, ketä muita ihmisiä haluaisitte ilahduttaa ja kenelle voisitte lähettää seuraavan hyvän mielen pullopostin? Vaihtoehtoisesti voitte lähettää pullopostit myös perheenjäsenille, kavereille, muille läheisille ihmisille tai ilahduttaa satunnaisesti ihmisiä asettamalla pullopostit muiden nähtäville.

Tehtävä 2: Maailmanmuuttajat

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Emptatiataitoihin kuuluu myös halu ja kyky toimia muiden ihmisten ja asioiden puolesta. Tehtävässä pohditaan ja etsitään tietoa henkilöistä tai tahoista, jotka ovat pyrkineet tekemään maailmasta jollain tavalla paremman paikan. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä erilaisista vaikutusmahdollisuuksista ja pohtia keinoja, joita kenellä tahansa on maailman parantamiseksi. Tehtävän voi tehdä yksilö-, pari- tai ryhmätehtävänänä.

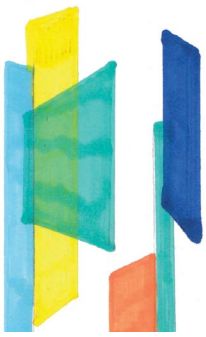

ALKULÄMMITTELY:
Tehtävässä keskustellaan aluksi yhdessä maailman, ihmisten tai ympäristön puolesta työtä tehneistä ihmisistä tai tahoista. Voit etsiä valmiiksi etukäteen kuvia tunnetuista vaikuttajista tai hyväntekijöistä ja kysyä, että tuntevatko osallistujat henkilöitä kuvien perusteella. Keskustelkaa yhdessä osallistujien kanssa, ketä maailmaan vaikuttaneita he tietävät. Kootkaa esiin tulevat esimerkit yhteen taululle tai hyödyntäen digitaalisia työkaluja.

Lista Nobelin rauhanpalkinnon saajista

TIEDONHAKU:
Anna osallistujille tehtäväksi valita yhteen kerätyistä henkilöistä yksi, johon liittyen tehdään syvempää tutkimusta ja tiedonhakua. Voitte etsiä tietoa monipuolisesti eri lähteistä, esimerkiksi verkosta tietoa

hakemalla, oppikirjoista tai kirjastosta. Tiedonhaussa kiinnitetään huomiota henkilön taustatietoihin sekä toimintaan maailman muuttamiseksi.

Taustakysymykset
- Kuka henkilö on kyseessä?
- Milloin hän on syntynyt ja elänyt?
- Mistä hän on kotoisin ja missä hän on asunut elämässään?
- Onko hänellä perhettä?

Toimintaan liittyvät kysymykset
- Millä tavoin henkilö on muuttanut maailmaa? Mitä hän on tehnyt tai kuinka hän on eläessään vaikuttanut?
- Minkä asioiden puolesta hän on tehnyt työtä?
- Mitä hän tai hänen tekonsa voisivat opettaa nykyihmisille?
- Millaisia tekoja muut ihmiset voisivat tehdä saman tavoitteen puolesta? Keksikää esimerkkejä.

TULOSTEN ESITTELY JA LOPPUKESKUSTELU:
Esitelkää seuraavaksi tiedonhakunne ja analyysinne tulokset myös muille. Voitte itse valita esitystavan. Voitte tehdä esimerkiksi:
- julistenäyttelyn
- blogikirjoituksen
- videoesityksen
- tai esittää tulokset hyödyntäen esitystekniikkaa (PowerPoint, Open Office, Prezi, ym.)

Käykää lopuksi läpi työt yhdessä niin, että jokaisella on mahdollisuus kuulla tarkemmin eri henkilöistä, ja keskustelkaa erilaisista vaikuttamismahdollisuuksista. Mitä asioita haluaisitte muuttaa maailmassa? Kuka tai ketkä voisivat asian eteen toimia? Miten voisitte itse toimia asian puolesta? On tärkeää huomioida, että jokaisella on mahdollisuus toimia, esimerkiksi puuttumalla kiusaamiseen, lahjoittamalla tavaraa tai olemalla ystävänä. Voitte tutustua yhdessä ihmisten tekemiin solidaarisuustekoihin osoitteessa solidaarisuusteot.fi.

Tehtävä 3: Digitaalista pullopostia kirjoittamassa (mielipidevlogi)

Kohderyhmä: yli 13-vuotiaat

Mielipidekirjoituksia on perinteisesti julkaistu sanomalehdissä mutta oman mielipiteen ilmaisulle on nykyään monia muitakin kanavia. Tässä tehtävässä mielipidekirjoitus tehdään videolle. Tehtävän tarkoituksena on hyödyntää videoita oman ajattelun ja mielipiteen esille tuomiseen ja ymmärtää median mahdollisuudet vaikuttamisen keinona. Tehtävässä toteutetaan videot, joiden avulla osallistujat voivat tuoda oman mielipiteensä julki sekä toimia itselle tärkeän asian puolesta.

Keskustelkaa yhdessä eri ihmisiä koskevista, ratkaistavista ongelmista, joiden puolesta osallistujien mielestä on tärkeä toimia. Kenen ihmisten puolesta he haluaisivat toimia? Asiat voivat liittyä esimerkiksi konkreettisesti omaan lähi- ja elinympäristöön tai ne voivat olla laajempia ja yleisempiä asioita. Kirjatkaa asiat yhteen kaikkien nähtäville. Ohjaa ryhmäläiset valitsemaan jokin kirjatuista asioista tai ongelmista ja pohtimaan siihen liittyen perusteita: Miksi asiaa on tärkeää edistää, kuka asialle voi

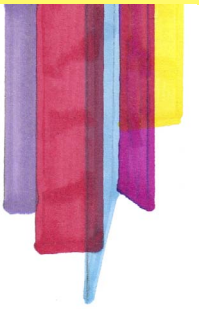

tehdä jotain sekä miten asiaa voidaan edistää. Ohjaa ryhmäläisiä tekemään mielipidevlogi asiasta. Ajan ja mahdollisuuksien puitteissa voitte itse valita videon muodon. Yksinkertaisimmillaan video voi olla yhdellä otolla kuvattu puhuttu selostus asian puolesta tai laajempana se voi olla pidempikin kuvaus aiheesta. Katsokaa lopuksi yhdessä videot ja keskustelkaa videoilla esitetyistä aiheista ja niissä esiin tuoduista ratkaisukeinoista. Voitte sopia tehtyjen "pullopostien" julkaisemisesta yhteisen keskustelun pohjalta.

Vinkki: Ohjeita ja vinkkejä videon tekemiseen löydät esimerkiksi Mediataitokoulun Videovinkit-tehtävästä (pdf) tai Kaikki kuvaa -verkkosivustolta.

LISÄTEHTÄVÄ: YHTEINEN PULLOPOSTI
Adressit, vetoomukset ja kansalaisaloitteet vaikuttamisen välineinä

Yksi Suomen historian tunnetuimpia adresseja on niin kutsuttu Suuri adressi vuodelta 1899, jolla kerättiin yli puoli miljoonaa nimeä vastustamaan Suomen suuriruhtinaan keisari Nikolai II:n allekirjoittamaa helmikuun manifestia. Tuolloin nimien kerääminen toteutettiin esimerkiksi hiihtäen kaupungista toiseen, mutta nykyään internet on mahdollistanut helpon vaikuttamisen.

Erilaiset adressit, vetoomukset ja kansalaisaloitteet ovat tavallisia mielipiteen ja vaatimusten esittämisen kanavia. Näiden avulla on mahdollisuus pyrkiä esimerkiksi vaikuttamaan levittämällä tietoisuutta, tuomalla esiin ihmisten näkemyksiä tietyistä asioista esimerkiksi valtaa pitäville tahoille, sekä ehdottamaan uusia lakeja tai muutoksia olemassa oleviin. Verkko on osaltaan helpottanut tiedottamista erilaisista adresseista, vetoomuksista ja kansalaisaloitteista sekä tuonut mahdollisuuksia myös osallistua niihin.

Tässä tehtävässä huomiota kiinnitetään adresseihin, vetoomuksiin ja kansalaisaloitteisiin vaikuttamisen ja tiedon välittämisen keinoina. Keskustelkaa aluksi niistä yleisesti vaikuttamisen keinoina. Mitä ne ovat ja miksi niitä tehdään? Oletteko nähneet jossain adresseja, vetoomuksia tai kansalaisaloitteita allekirjoitettavan, tai oletteko allekirjoittaneet niitä itse?

Tutustukaa verkosta löytyviin adresseihin, vetoomuksiin ja kansalaisaloitteisiin, ja keskustelkaa niiden aiheista. Mitä löytyvistä adresseista, vetoomuksista tai kansalaisaloitteista voisitte itse allekirjoittaa ja mitä puolestaan ette? Toimivatko ne mielestänne vaikuttamisen keinona? Perustelkaa näkemyksenne.

Adresseja ja vetoomuksia löydät verkosta esimerkiksi osoitteessa adressit.com.
Kansalaisaloitteisiin voitte tutustua osoitteessa kansalaisaloite.fi.

Vinkki: Voitte jatkaa työskentelyä esimerkiksi Mediataitokoulusta löytyvän Aikamatkaajat-materiaalin Suomi 200 -osion tehtävien avulla.

Materiaali osana eri alojen mediakasvatusta

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa materiaalia voidaan hyödyntää eri ikäisten kanssa. Materiaalin teossa on otettu huomioon varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvatut laaja-alaisen osaamisen alueet:

- Ajattelu ja oppiminen
- Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen

Pullopostia mediameressä -materiaalin avulla voidaan tukea **ajatteluun ja oppimiseen** liittyen lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa **sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen** merkitystä.

Materiaalin avulla voidaan tutustua toisiin kulttuureihin, vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja sekä harjoitella asettumista toisen asemaan. Materiaalin avulla voidaan harjoitella eri näkemysten kuuntelemista, tunnistamista ja ymmärtämistä. Materiaalin avulla voidaan myös tukea lapsen itseilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti **monilukutaito** on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Materiaalin avulla voidaan edistää monilukutaitoon kuuluvia laaja-alaiseen tekstikäsitykseen pohjautuvien viestin tulkinnan ja tuottamisen taitoja. **Osallistuminen ja vaikuttaminen** luovat perustan demokraattiselle ja kestävälle tulevaisuudelle. Materiaalin avulla voidaan tukea lasten mahdollisuuksia ja taitoja osallistua ja vaikuttaa.

Perusopetuksessa Pullopostia mediameressä -materiaalia voidaan hyödyntää eri oppiaineissa. Oppiainekohtaisten tavoitteiden lisäksi materiaalin avulla voidaan edistää esimerkiksi seuraavien laaja-alaisten osaamiskokonaisuuksien mukaisia tavoitteita:

- Ajattelu ja oppimaan oppiminen
- Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- Monilukutaito
- Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Ajattelun ja oppimisen taitoja kehitetään materiaalissa esimerkiksi ohjaamalla oppilaista huomaamaan eri tapoja, joilla tieto voi rakentua. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Materiaalin avulla voidaan ohjata oppilaita käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen.

Materiaalin avulla voidaan tukea ihmisoikeuksille perustuvaa **kulttuurista osaamista**, jota kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät. Materiaalin avulla voidaan kehittää arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Monilukutaidon mukaisesti materiaalin avulla voidaan kehittää laaja-alaiseen tekstikäsitykseen pohjautuvia tulkinnan- ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon avulla voidaan tulkita ympäröivää maailmaa ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta.

Pullopostia mediameressä -materiaalin avulla voidaan harjoitella **osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja** sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen. Materiaalin avulla voidaan tukea

oppilaiden kasvua demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävän mukaisesti materiaalin avulla voidaan vahvistaa oppilaiden osallisuutta. Materiaalin avulla oppilaat voivat oppia myös arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia.

Lukiossa materiaalia voidaan hyödyntää monipuolisesti useissa eri oppiaineissa sekä eri aihekokonaisuuksia käsiteltäessä. Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisista aihekokonaisuuksista materiaalin avulla voidaan edistää muun muassa seuraavia:

- Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- Monilukutaito ja mediat

Pullopostia mediameressä -materiaalissa edistetään opiskelijoiden **aktiivista kansalaisuutta**. Materiaalin avulla voidaan edistää aihekokonaisuuden mukaisesti aloitteellisuutta, yhteistyötaitoja, vastuullisuutta sekä rakentavaa ja tietoperustaista kriittisyyttä. Materiaalin avulla voidaan edistää myös opiskelijoiden **kulttuurien tuntemusta** ja vahvistaa heidän toimijuuttaan kulttuurisesti moninaisissa toimintaympäristöissä. Materiaalin avulla voidaan edistää ymmärrystä ihmisoikeuksista ja niiden edistämisestä kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa yhteisöissä.

Monilukutaitoa ja medioita koskevan aihekokonaisuuden mukaisesti materiaalin avulla voidaan edistää medialukutaitoa ja ymmärrystä medioista sekä niiden keskeisestä asemasta ja merkityksestä ihmisenä kasvamiselle ja kulttuurille. Materiaalin avulla voidaan edistää monipuolisia tiedonhaun taitoja, median tulkinnassa ja tuottamisessa tarvittavia taitoja. Materiaalin avulla voidaan myös syventää vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitoja eri viestintäympäristöissä ja eri välinein. Materiaalin avulla voidaan edistää ymmärrystä sananvapaudesta sekä analysoida myös mediaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Aihekokonaisuuden mukaisesti voidaan kehittää itseilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä kykyä toimia samalla myös vastuullisesti mediasisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana.

Osana **kirjastojen** työtä materiaali tukee muun muassa aktiivista kansalaisuutta, monipuolisten lukutaitojen kehittymistä sekä sananvapauden edistämistä. Sananvapauden näkökulmasta materiaalin tarjoaa erilaisia näkökulmia tiedon hankintaan, vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun.

Nuorisotyössä materiaalin avulla voidaan tukea yhteiskunnallista ja kulttuurista osallisuutta sekä aktiivista kansalaisuutta.